

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԻ ՄԱՏՅԱՆԻՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Մեր ազգային ամենամեծ հարստությունը, որ ժառանգություն ենք ստացել մեր հայրերից, ձեռագրերի ժողովածուներն են։ Ուրախ ենք, այդ հարստության ամենամեծ մասը գտնվում է մեր հայրենիքում։ Մեր տասը տարվա բացակայության, ոչ միայն ճոխացել է մեծ շափերով Պետական գրադարանի ժողովածուն, այլև գիտության պահանջների համեմատ ցուցակների մշակումը ըստ բովանդակության, ըստ հեղինակների, թվականների և այլն ամենամեծ դյուրությունն է ըստեղծել գիտական աշխատավորների համար՝ իրենց ուսումնասիրությունների նյութերը հավաքելու ժամանակի մեծ խնայողությամբ։ Կարգավորյալ մատենադարանները, գրադարաններն ու թանգարանները մշակույթի, արվեստի և գիտության զարգացման անհրաժեշտ պայմաններն են։ Եվ այդ պայմաններն ըստեղծված են այստեղ ընդարձակ շափերով։

Ուրախության զգացմունք ենք նշում Մատենադարանի աշխատավորների գուրգուրանքը լեզունքով ձեռագրերի հանդեպ, գեղեցիկ և սիրալիր սպասարկությունը հաստատության մեջ, որ ոչ պակաս նըպաստավոր հանգամանք է աշխատավորի համար։ Երկու շաբաթվա մեր աշխատանքի արդյունքը հղավ կրկնակի՝ պաշտոնյաների այդպիսի վերաբերմունքի հետևանքով։ Հայտնում ենք մեր շնորհակալությունը Մատենադարանի վարիչ Գ. Աբովին և նորա օգնականներին, որոնք ամենայն կերպով նպաստեցին մեր աշխատանքի ժամանակ։

Կմաղթենք, որ այս հաստատությունը ամենայն կերպով ծառայի հայ մշակույթի, պատմության և հին դրականության, արվեստի մշակության դործին և աղբյուր հանդիսանա նոր վերածնության և նոր ոսկեդարի, որ հավատում եմ, թե սկսվել է արդեն և մեծ թափով պիտի զարգանա։

Կիլիկիայի Կաթողիկոս
ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՏՐԱՊԵՋՈՆՅԻ

Հայ վանականի ժիր մատները, կրոնի մաքուր դադափարներով ներշնչված տվեր են մեզ այն ստվար և անգին ձեռագիրները, նրբարվեստ մանրանկարներով ու ծաղկումներով մոզական հմայք զգեցած, և կրոնական, արվեստագիտական, գիտական, պատմական և իմաստասիրական երանգավորումներով բնորոշված,—որոնք այսօր եկեր հանգչեր են մեր նորաստեղծ հայրենիքի այս հոյակապ պալատին մեջ։ Անոնք խոսումն վկաներ են հայ մտքի ստեղծագործական արժեքներուն՝ դարերու ընթացքին և ամենադառն ժամանակներու ու դժվարին պայմաններու տակ մարմին առած։

Խ. Հայաստանի կառավարության սրտագին հոգածությունը և երիտասարդ գիտնականներու պաշտամունքային նվիրումը՝ նոր լեզու տալու անոնց իսկական բովանդակության, լուսաբանելու մշակութային առանձնահատուկ արժեքները և երևան բերելու իմացական հառաջընթացը հնարավոր ուղիներով,—հաճույքով, հիացումով և բարձր գնահատականով ողջունելի երևույթներ են։

Դեպի բարձր վերելքի յուրաքանչյուր քայլափոխ, հավատքով և անսպառ եռանդով կատարված, երաշխիք է ապագայի ավելի փառավոր նվաճումներով մշակութային ամեն մարզի մեջ։ Մեր Խ. Հայաստանը, փյունիկանման դուրս եկած անցյալի մոխիրներու տակեն, կուտա այս երաշխիքը, լինելով միակ հայրենիքը հայ ստեղծագործ երևակայության և շինարար ոգվույն։

Հինեն ծնունդ կառնի նորը՝ ներկան և կպատրաստվի նորագույնը՝ ապագան։

Այս ձեռագրատունը և անոր վրա գորգորանքով թևածող նոր ոգին՝ կլեցնի մեր սիրտը հպարտանքով և նախատեսող հավատքով ավելի փառավոր ապագայի մասին։

10 հուլիս 1945 թ.

ՍԻՈՆ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Տեսանք հայ ձեռագրաց անգին գանձը և հիացմունքով դիտեցինք մեր արվեստագետ նախնյաց հանճարի գործերը։ Մանավանդ հիացանք այն մեթոդիկ ու կանոնավոր աշխատանքին վրա, զոր կատարած է Մատենադարանի վարչությունը, խնամքով ցուցակագրելով ու դասավորելով ձեռագրերը։

Մեր ազգային մեծագույն հարստությունն է այս ձեռագիրներու հավաքածուն։

13 հուլիս 1945 թ.

ՍԻՈՆ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՅՐԱՆՍԱՀԱՅՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ժողովուրդի մը մեծության իրական չափանիշը իր մշակույթն է: Հայ ժողովուրդը, մանավանդ այս մարզին մեջ, ձգած է փառքի մեծ կոթողներ:

3 հուլիս 1945 թ.

ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶՅԱՆ

Կարելի չէ պատիլ այս սրահը, տեսնել այս հոյակապ ձեռագրերը և չհիանալ մեր նախահայրերուն վրա և հպարտ չզգալ այսպիսի հանճարեղ ազգի մը զավակ ըլլալնու: Երախտապարտ ենք այն կառավարության, որ մեր ազգային այս թանկագին արժեքները պահելու և պաշտպանելու մեծ հոգածութիւն ցույց կուտա: Ամերիկային հոս դալ կարժեք՝ սոսկ այս Մատենադարանը տեսնելու:

3 հուլիս 1945 թ.

ՊԱՏՐԻԿ ՍԵԼՅԱՆ

Միմիայն Սովետական իշխանությունը կարող էր հնարավորություն տալ հայ ժողովրդի ազգային պանծալի վերածննդյան և անոր բազմադարյան կուլտուրայի ամբողջ գանձի հավաքման մի կտուրի տակ, որ այժմ ծանոթ է Մատենադարան անունով: Հին հայկական մշակույթի տիրանալու միջոցով Սովետական Հայաստանի դիտնականները, գրողները և արվեստագետները կստեղծեն սովետահայ նոր կուլտուրան, հարստացնելով հայ և միջազգային կուլտուրան: Կազմակերպվածությունը, կարգապահությունը, դիտական սխտեմատիկությունը Մատենադարանի մեջ հասած են բարձրագույն մակարդակի: Սովետական Միության այս հնազույն Մատենադարանը կկազմե հայկական նոր մշակույթի հիմնաքարը և ունի համաշխարհային նշանակություն: Այս հաստատության պահպանման և զարգացման համար բոլոր ազգերու ազնիվ մտավորականները շատ բան կպարտին սովետական իշխանության և Հայաստանի դիտնականներուն: Ամեն մեկս մեր գործնական պատրաստակամությունը պետք է արտաբերենք այս հաստատությունը գլխավորողներուն և դիտական աշխատողներուն՝ մեր սեփական օժանդակությունը բերելով անոր զարգացման:

24 հուլիս 1945 թ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՍՄԱՐԱԿԱԿԱՆ - ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՋՆԵՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՆՐԻ ԲԱՐՔՅՈՒՄ

(Ֆրանսիացի գրող)

Նա բախտավոր էմ, և իմ միտքը հարստացավ այս
գրադարանի սքանչելի ձեռագրերը դիտելուց:

ՀԱՆՐԻ ԲԱՐՔՅՈՒՄ

ԷԴՎԻՆ ՍՄԻՏ

Սովետա-Ամերիկյան բարեկա-
մության Ազգային խորհրդի
դիրեկտոր

Սովետական Միությունում բարձր քաղաքակրթու-
թյան մակարդակի ամենանշանակալից վկայություննե-
րից մեկը հանդիսանում է Սովետական կառավարու-
թյան և ժողովրդի վճռականությունը անցյալի կուլտու-
րայի գանձերը կենսալի ներկայի մասը դարձնելու:
Այդ քաղաքականության սքանչելի օրինակ է հանդիսա-
նում ամբողջ աշխարհին հայտնի հայկական ձեռագրե-
րի գրադարանը Երևանում, որը սովետական իշխա-
նության հաստատման օրերից դարձել է բոլոր երկր-
ների գիտնականներին կուլտուրայի ու ինտելեկտի
քննազավառում նոր հետազոտությունների մղող հա-
րուստ կենտրոն:

29 հուլիսի 1945 թ.

ՄԱՆՈՒՆԸ ՄԵՍՍԱ

Խուս-Մեկսիկական ինստիտուտի
գլխավոր բաղադրար

Ինձ հիացնում են ինչպես իրենք գանձերը, որոնք
ժողովում են այս գրադարանում, այլ և այն հետա-
քրքրությունը և հոգատարությունը, որ հանդես է բե-
րում նոր քաղաքակրթությունը մարդկային իմաստու-
թյան ռեսուրսներին ու պահպանման նկատմամբ:

10 հունվարի 1945 թ.

Ա. Բ. ԴԱՅ

Օբսիդի համալսարանի դոցենտ

Մեծ հետաքրքրություն էր նայել պատմական վավե-
րագրերի այս հոյակապ հավաքածուն, որը բացահայ-
տում է Հայաստանի հինավուրց կուլտուրան: Նա հա-
մաշխարհային կարևորություն է ներկայացնում: Ուրա-
խալի է տեսնել այն խնամքը և գիտական մոտեցումը,
որ ցույց է տրվում նրա նկատմամբ Սովետական ժա-
մանակներում:

27 հունիսի 1945 թ.

Դոկտոր ՀՅՈՒԼԵՏ ԶՈՆՍՈՆ

(Քենտրբրիի տանարի ավագերեց)

Խորը հետաքրքրությամբ ես հետևել եմ հասաշխարհային հոշակ վայելող այս թանգարան-Մատենադարանի լուսապայծառ պատմությանը: Ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի գիտնականները շափազանց երախտապարտ են Սովետական Միությանը և հայ գիտնականներին այն ջերմ հոգատարության համար, որ նրանք ցուցաբերում են այս համաշխարհային գանձարանի նկատմամբ:

27 հունիսի 1945 թ.

ՀՅՈՒԼԵՏ ԶՈՆՍՈՆ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿԱՆԱՎՈՐ ԳՈՐԾԻՋՆԵՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ակադեմիկոս Ա. ՕՐԲԵԼԻ

Ակադեմիկոս Ա. ՕՐԲԵԼԻ

(Ֆիզիոլոգ)

Դրապահանջի և հատկապես նրա ձեռագրերի բաժնին ծանոթանալը ինձ վրա բացառիկ տպավորություն գործեց: Անկարելի է չխոնարհվել հարազատ հայ ժողովրդի հին ու միջին դարերի կուլտուրայի առաջ: Անկարելի է չհպարտանալ նրա ուշագրավ պատմական անցյալով: Չի կարելի չուրախանալ այն բանի համար, որ իմ ժամանակակիցները այսպիսի սիրով ու խանդավառությամբ ձեռնամուխ են եղել այդ արժեքավոր նյութերի ուսումնասիրմանը: Չեմ կասկածում, որ նրանք մոտ ապագայում կդառնա հիմնական կուլտուրական կենտրոններից մեկը:

Պրոֆեսոր ՇԵՍՏԱԿՈՎ

Պատմաբան

ՍՍՌՄ Գիտությունների Ակադեմիայի ներկայացուցիչները հիացած են ՀՍՄՌ Պետական Մատենադարանի ձեռագրերի և գրականության հարուստ կոլեկցիայով: Մենք գտնում ենք, որ բացառիկ գիտական արժեք ունեցող այդ ֆոնդերը պիտի հնարավորին չափ շուտով ուսումնասիրվեն և հրատարակվեն: Այդ է՛լ ավելի կբարձրացնի սոցիալիստական գիտությունն ամբողջ աշխարհում: Հայկական կուլտուրայի դանձերը չպիտի թողնել անհայտ մնան: Նրանք պիտի ծառայեն սովետական ժողովրդի լայն մասսաների դաստիարակությանը: Ձեռագրերի և գրքերի ֆոնդը պիտի հանդիսանա ապագայի Հայկական Գիտությունների Ակադեմիայի բազան:

30 նոյեմբերի 1938 թ.

Ակադեմիկոս Ե. ՏԱՐԼԵ

(Պատմաբան)

«Հայաստանի հնագրանային գրապահեստը անջըն-
ջելի տպավորություն է գործում. կանգնած ես դեմ
առ դեմ ամենակուտուրական պատմական մի ժողո-
վրդի, որը դասական հնագրի ժամանակներից և
ընդհուպ մինչև ներկա ժամանակները դասվել ու դաս-
վում է կուտուրական ազգերի առաջին շարքերը: Եվ
որքան ուրախալի է, որ ժամանակակից հայ սերունդը
այսպես սիրով ու խնամքով է վերաբերվում իր հոյա-
կապ անցյալին: Շատ հնագրաններ կարող են սո-
վորել այնպիսի զարմանալի իմաստալից ու լրիվ
գույքացուցակ կազմելը, ինչպես թեկուզ այն, ըստ որի
սիրալիր ու գիտնական հնագետները մի քանի ըո-
պեում գտնում էին իմ աշխատանքի համար անհրա-
ժեշտ արժեքավորագույն փաստաթղթերը: Ըստ արժան-
վույն գնահատելով՝ հայտնում եմ նրանց իմ անհա-
տական շնորհակալությունը և հիացմունքն իրենց
սքանչելի գանձարանի համար:

10 հունիսի 1944 թ.

Ակադեմիկոս Ե. ՏԱՐԼԵ

Ակադեմիկոս Խ. ԿՈՇՏՈՅԱՆՑ

(Ֆիզիոլոգ)

Իմ այցելությունը Մատենադարան և ծանոթացումը
նրա ձեռագրերի հետ հանդիսանում է իմ կյանքի խո-
շոր անցքերից մեկը: Անցյալի հուշարձանների պահ-
պանման շատ թանգարաններ ու հիմնարկներ եմ տե-
սել ես թե մեր և թե եվրոպական երկրներում: Բայց
այսօրվա տպավորություններս ես չեմ կարող համե-
մատել անցյալի տպավորությունների հետ: Ինչպես
հայ, ես չափազանց հպարտ եմ իմ ժողովրդի կու-
տուրայի համար. որպես գիտության պատմությամբ
զբաղվող գիտնական, ես կցանկանայի մասնակցել
մեր նախնիների բնության ճանաչման բնագավառում
ունեցած ժառանգության մշակմանը: Ընդհանուր առ-
մամբ — մեծ շնորհակալություն: Շնորհակալություն
նրանց, ովքեր կարողացել են դարերի ընթացքում
պահպանել ամբողջ առաջավոր մարդկության այդ
կուտուրական արժեքները և նրանց, ովքեր մեր օրե-
րում շարունակում են պահպանման ու գիտակա-
մշակման մեծ գործը:

Ակադեմիկոս Խ. ԿՈՇՏՈՅԱՆՑ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ (Գրող)

Սովետական Միության բոլոր ծայրերից գիտության մարդիկ գալիս են Երևան ու կապ հաստատում Մատենադարանի հետ:

9250 ձեռագրեր, 3000 պատառիկներ, 600 աղբյուրանական, իրանական, արաբական ձեռագրեր: Նիզամիի ժողովածուն, Նավոյի պոեմները: Կապերի «շառավիղը» — Մերձավոր, Միջին Արևելք, Արաբիա, Հնդկաստան, Բյուզանդիոն, Լեհաստան, Իտալիա, Ղրիմ, Անդրկովկաս.....

Մատենադարանը, դա հայ և մյուս ժողովուրդների պատմության պահպանման վայրն է: Բայց նա ևս ունի իր պատմությունը, — ամուր կամքի տեր մարդկանց, գիտության մարտիրոսների, արվեստի էստուգիաստների, հանճարեղ մանրանկարիչների պատմությունը: Արյան, հրդեհների, սովի, հալածանքների ժամանակ անվնաս են մնացել այդ ձեռագրերը. թափառել են վանքերից քարանձավները, գերի են ընկել «անհավատների» իշխանների ձեռքը, ետ են գնվել, ընկել են էջմիածնի վանքը ու դարեր «ապրել» այնտեղ դրապահասներում:

Մատենադարանը — եղակի հաստատություն է, նա հայ ժողովրդի պարծանքն է: Գրքերը, սքանչելի մանրանկարները, գիտությունը, պոեզիան այժմ Հայաստանի և ողջ աշխարհի գիտական մտքի տրամադրության տակ են:

Զորորդ հնգամյակի այլ կառուցումների թվում Հայաստանի մայրաքաղաքը կհարստանա ևս մի նոր շենքով — գրքերի պահպանման մոնումենտալ շենքով՝ Մատենադարանով: Նա վեր կխոյանա Քանաքեռի բլրի ստորոտում և բարձունքից կնայի Ստալինի անվան պողոտային: Նրա հետ միասին վեր կխոյանան և՛ գիտական միտքը և՛ մեր ժողովրդի պարծանքը:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՇԵՐՈՍ ԳԵՆԵՐԱԼ-ԼԵՅՏԵՆԱՆՏ Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

Մեծ խնամքով պահվող անգնահատելի ձեռագրերն ու բազմաթիվ այլ աշխատությունները ցայտուն արտահայտությունն են հանդիսանում հայ տաղանդավոր ժողովրդի դարավոր բարձր կուլտուրայի, գրականության, արվեստի և հերոսական պատմության: Ես խոնարհվում եմ մեր մեծ նախահայրերի գործերի առաջ, որոնք հնարավորություն են տալիս մեզ ճիշտ պատկեր կազմելու մեր ժողովրդի ստեղծագործական մեծ տաղանդի, զարգացման և հերոսական պատմության մասին:

26 նոյեմբերի 1945 թ.